

pridavati prevelik značaj. U tom smislu, svakako predlažemo dublji razvoj ovog poglavlja u nekim budućim izdanjima knjige, s jasnije izraženim stavom o pitanju uzroka klimatskih promjena, temeljenom na većem broju aktualnih referenci. Autor dalje u poglavlju kritički nastupa prema političkoj pasivnosti spram klimatskih promjena, navodi s kojim se ekstremnim vremenskim prilikama suočavaju gradovi te u kojoj mjeri bi gradska poljoprivreda mogla povoljno djelovati i pritom predstavljati ekonomičan pristup u rješavanju problema koji, primjerice, nastaju poplavama. Smanjenje korištenja energije i povećanje sigurnosti hrane, a na koncu i poboljšanje kvalitete života u gradovima, posljednje su dobrobiti gradske poljoprivrede koje autor navodi, pritom naglašavajući da je mnogo razloga za razmatranje gradske poljoprivrede kao strategije prilagodbe i ublažavanja klimatskih promjena. Na zaključne dvije stranice, koje čine sedmo poglavlje, autor poentira da gradska poljoprivreda predstavlja čitav niz pozitivnih učinaka na okoliš i kvalitetu života, te da nam istovremeno „daje moć da kao pojedinci u vezi s tim nešto poduzmemo“ (str. 280).

Koliko god bila tematski opsežna, tema urbane poljoprivrede dinamičan je i multidisciplinarni raster. U tom smislu, naravno, ostaje još prostora za nadopune sadašnjih i uvođenje novih poglavlja u neka buduća izdanja ove knjige. Primjerice, u narednim izdanjima preporučamo proširiti teme postindustrijskih gradova i procesa upravljanja gradovima, te uloge građana i civilnog društva kao dionika u procesima upravljanja i transformacije suvremenih (politika) gradova, a u kontekstu uloge poljoprivrede i ozelenjavanja gradova te korištenja i uloge

javnih zelenih prostora. Nadalje, predlažemo uvođenje koncepata održivosti i otpornosti gradova, postkarbonskih i tranzicijskih gradova, koji su također vezani za zelenilo i poljoprivredu u gradovima.

Knjiga o gradskoj poljoprivredi ispravno je prepoznala i odgovorila na potrebu za pristupom temeljenim na više različitih disciplina i poddisciplina, s naglaskom na agronomsku perspektivu. Ona, stoga, predstavlja pristupačan i sveobuhvatan sveučilišni udžbenik namijenjen prije svega studenticama i studentima te znanstveno-stručnoj javnosti, ali i svima onima koje zanima ova suvremena tema, bilo u teorijskom ili praktičnom smislu.

Nataša Bokan

Rahela Jurković
INTEGRACIJA AZILANATA
U HRVATSKO DRUŠTVO.
Kulturnoantropološka studija
Asesor, Zagreb, 2021., 238 str.

Studija o azilantima autorice Rahele Jurković prvi je ozbiljniji kvalitativni istraživački pohod koji se bavi kompleksnim procesima integracije azilantata u Hrvatsku. Autorica daje dubinski, etnografski prikaz stvarnih ljudskih sudbina, dok pokušava razdaniti disparitet postojećeg institucionalnog okvira i realnog stanja u kojima se azilanti nalaze. U tome i jest najveća vrijednost ovog djela – da etnografijom dođe do podataka koji bi, korištenjem neke druge metode, mogli biti zane-mareni. Vrijednost ovog djela i spomenute metode jest i u tome što predmetu istraživanja daje karakteristike subjekta, a ne objekta, odnosi se ne samo kao znanstve-

na studija, nego kao kanal komunikacije, te time predstavlja glas zapostavljenih i marginaliziranih. Tek kratki pogled na *Korištene termine i strukturu knjige* (jednog od podnaslova u tekstu), u kojemu se razdvajaju pojmovi poput „azilanta“, „izbjeglice“ i „tražitelja azila“, ali i donosi uvid u pojmove koje koriste sami istraživani, otvara jednu novu dimenziju prepunu „skrivenih“ značenja. „Pozitiv“ ili „negativ“, „papiri“ i „otisak prsta“, pojmovi su koji sugeriraju bolna iskustva, patnju i neshvaćeni status čovjeka rastrganog između institucionalnog tretmana u stranoj zemlji i želje za nastavkom svog života. U knjizi saznajemo koliko je istraživanima stalo do tog uobičajenog, „normalnog“ života, dok istodobno učimo što znači i kako izgleda stanje u kojem je mogućnost „normalizacije“ stavljena na čekanje. Knjiga se lako čita jer daje opis ovog specifičnog teškog stanja u kojemu se nalaze ljudi čiju sudbinu određuju naizgled banalne institucionalne procedure, pri čemu je sukob njihovih prava i obaveza opisan Agambenovim (1995)¹ pojmom ne-građanin (engl. *denizen*).

U uvodnom dijelu, *O azilantima, izbjeglištvu i kulturnoj antropologiji*, autorica daje pojašnjenje službenih kategorija „azilant“ i „stranac pod supsidijarnom zaštitom“, koje obje smatra izbjeglicama: „osobe pod međunarodnom zaštitom, bilo oni azilanti ili stranci pod supsidijarnom zaštitom, u svojoj su biti izbjeglice“ (str. 8). Nadalje, osim statističkih podataka o broju izbjeglica u Hrvatskoj i svijetu, te kratke crtice o povijesti izbjeglištva, autorica se u ovom poglavlju pozicionira kao kulturna antropologinja,

pod čime razumijeva „istraživanje na terenu, prakticirajući sudioničko promatranje“ te „njihanje“ između pojedinačnog i univerzalnog“.

U drugom dijelu knjige ističu se ciljevi istraživanja s fokusom na integraciju azilanta i stranaca pod supsidijarnom zaštitom u Hrvatskoj, kroz sljedeće teme: iskustvo integracije i njen značaj; je li provođenje hrvatskih zakona otežava ili olakšava integraciju; koja je uloga organizacija i kolektiva u integraciji; te kako se međunarodna istraživanja mogu povezati s hrvatskim kontekstom. Istraživanje se oslanja na metodu utemeljene teorije, prilikom koje se u istraživanje kreće bez želje za testiranjem već postojeće teorije, nego sa željom induktivnog kreiranja temelja za nove društvene teorije. Prema Abu Lughod (1991)², u odgovaranju na istraživačka pitanja autorica se vodila etnografijom pojedinačnog u kojoj se izbjegavaju generalizacije. Etnografija je kod autorice počivala na terenskom istraživanju, sudioničkom promatranju, promatranju te otvorenim i polustrukturiranim intervjuima (10 osoba koje su dobile međunarodnu zaštitu, 5 tražitelja azila, 18 predstavnika institucija i organizacija). Uz to, koristila se i analizom zakona, priopćenja i drugih službenih dokumenata, kao i sekundarnih izvora poput audio i video materijala. Autorica se koristi i autoetnografijom – metodom koja „uključuje subjektivnost, refleksiju, evokativnost, interpretativnost, estetiku“ (str. 25) i pozicioniranje istraživača koji

1 Agamben, G. (2006). *Homo sacer: Suvremena moć i goli život*. Zagreb: Arkzin.

2 Abu-Lughod, L. (1991). *Writing Against Culture*. U: Fox, R. G. (ur.), *Recapturing Anthropology. Working in the Present* (str. 137-163). New York: School of American Research Press.

ne može biti kompletno neutralan. Ističući probleme s kojima se susrela, najveći naglasak stavlja na problem neuspjeha provođenja intervjua sa ženskim dijelom navedene populacije. Četverogodišnje istraživanje koncipirano je u tri etape: pregled i analiza dosadašnjih istraživanja, dostupnih dokumenata i konstrukcija pitanja za intervjue, potom terenski rad i zatim analiza prikupljenog etnografskog materijala, pri čemu dolazi do usporedbe s postojećim teorijama i oblikovanja teorijskog koncepta.

Treći dio, *Zakon, institucionalna infrastruktura i etnografije ostvarivanja prava azilantata*, pruža pregled hrvatskog zakonskog okvira i infrastrukture, pripremnih za asistiranje što učinkovitijem integriranju u društvo. Nažalost, premda su jasno definirani pojedini segmenti poput prava i obaveza i određenja instanci međunarodne zaštite azilantata (koji na pet godina dobivaju dozvolu boravka i sva prava i obveze koji proistječu iz tog statusa) te stranaca pod supsidijarnom zaštitom (koji na tri godine dobivaju dozvolu boravka i sva prava i obveze koji proistječu iz tog statusa), putem razgovora sa službenicima i iščitavanjem pojedinih službenih dokumenata dolazi se do zaključka kako sam proces nije dobro razrađen te da se Zakon ne provodi kako bi trebao. Ti se zaključci mogu isto tako iščitati iz razgovora sa službenicima MUP-a, pregleda rada Stalnog povjerenstva za provedbu integracije stranaca u hrvatsko društvo, izostanka usvajanja novije datirane migracijske politike (pa time i integracijske politike), te izvješća pučke pravobraniteljice koja spominje činjenicu da MUP ne dopušta uvid Uredu pučke pravobraniteljice u postupanja prema migrantima. Osim ovih „službenih“ kanala, zaključke o lošoj pripravnosti insti-

tucija za prihvata i integraciju autorica donosi i na temelju razgovora s pripadnicima Hrvatskog Crvenog križa i udruge Zemljani – Are You Syrious?. Obje organizacije ističu upravo nevjerovatne podatke o razini pomoći koju pružaju zbog izostanka državne uključenosti u ove procese. Iz podataka dobivenih obradom ove dvije institucije (ali i drugih poput Centra za mirovne studije, Isusovačke službe za izbjeglice i Rehabilitacijskog centra za traumu) saznajemo da se njihovim angažmanom zapravo prikriva nekompetentnost državnih institucija na planu vlastitih pozitivnih propisa. Tako doznajemo da se obaveza učenja hrvatskog jezika i kulture uopće ne kontrolira, da malobrojni koji i završe te tečajeve ne dobivaju diplome koje su im prijeko potrebne za zaposlenje, da postoje proceduralni problemi prilikom priznavanja stupnjeva obrazovanja i nastavka školovanja, da se informatički sustav pojedinih tijela javne vlasti ne ažurira za potrebe osoba pod međunarodnom zaštitom pa one nemaju stvarni pristup, primjerice, medicinskoj pomoći, da se ne poštuju ili se otežano provode socijalna ali i druga prava propisana zakonom (npr. pronalaženje stana, ekstenzivna provjera prilikom putovanja, komplikacije prilikom otvaranja računa u banci i dr.), koja su od krucijalnog značaja za što brži početak u novom društvu, te da takva situacija traje barem četiri godine (razdoblje istraživanja). Svu nelogičnost ovakvog stanja sumira jedan azilant:

„...*Da radim u socijalnoj službi i da mi dođe netko tko je došao izvana, za koga znam da nema posao, ne poznaje jezik, a ovdje je, treba jesti, spavati... i donio je cijeli dosje kako bi dobio pomoć, ne bih gubio njegovo vrijeme dva ili tri mjeseca. Za mene to nije ljudski...*“ (str. 74).

Poglavlje *Integracija: teorijske postavke i njezino značenje za azilante* odnosi se na dva teorijska koncepta integracije koje autorica adresira u poglavlju, navodi svoje viđenje utemeljeno na intervjuima s imigrantima te daje vlastitu interpretaciju podataka s obzirom na prethodno spomenute teorijske konstrukte. Prvi konstrukt je svojevrsni rezultat istraživanja Penninx (2007)³ na imigrantima općenito, a razrađuje tri razine koje valja promatrati prilikom integracije: pojedinac (smještaj, posao, obrazovanje, društvena i kulturna adaptacija u novo društvo), organizacija (kolektiv imigrantske grupe) i institucije, koje mogu biti opće (obrazovne, zdravstvene i sl.) i specifične (privatna sfera u područjima kulture, religije i dr., ali i javne – u pogledu civilnog društva) (str. 87-89). Drugi teorijski konstrukt je onaj psihologa Agera i Strang (2008; 2004)⁴ koji govori upravo o izbjeglicama, a pronalazi deset područja važnih za integraciju: markeri i sredstva (zapošljavanje, smještaj, obrazovanje, zdravstvo), društvene veze (društveni mostovi, društvene spone, društvene povezanosti), facilitatori (jezik i znanje o kulturi, sigurnost i stabilnost) i „temelj“ (prava i državljanstvo) (str. 89-90). Autorica smatra kako su oba konstrukta korisna, no vidi ključnim „ono što pod integracijom podrazumijevaju oni koji se integriraju“ (str. 100). Taj pogled u

ovoj studiji potvrđuju i navedeni intervjui s azilantima, koji uglavnom svjedoče da integracija uvelike ovisi o njima samima. Kazivači, prema autorici, smatraju kako su integracija i adaptacija istovjetni pojmovi. To je zacijelo tako iz pozicije pojedinca te, u tom pogledu, one ne moraju biti suprotne kategorije, gdje integracija znači uzajamnost, a adaptacija jednosmjernan proces promjene imigranta (Heršak, 1998:1)⁵. Najveće poglavlje, *Iskustva integracije azilantata u hrvatsko društvo*, kolaž je pojedinačnih životnih priča iz kojih saznajemo više o razlozima i načinu dolaska i ostanaka u Hrvatskoj. Isprva bi čitatelj očekivao kako će samim imigrantima najveći problem predstavljati ksenofobni pojedinci domaćeg stanovništva no, premda je gotovo svatko imao barem jedno negativno iskustvo s domaćim stanovništvom, glavni „nasilnik“ svih priča su uvjerljivo institucije. Priče azilantata sadržavaju nevjerojatnu količinu iskustava institucijskog nasilja i nemara, bilo da se radi o policijskom postupanju (npr., str. 159), o uskraćivanju medicinske skrbi (npr., str. 142), deportaciji (npr., str. 133) ili o nepoštivanju nekog drugog propisanog prava. Pri rekapitulaciji ovih životnih iskustava, koju autorica radi na kraju ovog poglavlja, navodi se kako je od 11 Zakonom o međunarodnoj i privremenoj zaštiti (NN 70/15, 127/17) garantiranih prava, sa šest prava postojao problem. Osim toga, službenici su azilante znali zbuniti, davati im informacije koje su netočne ili nisu bili dovoljno dobro upućeni u status azilanta i prava koja

3 Penninx, R. (2007). Integration Processes of Migrants: Research Findings and Policy Challenges. *Migracijske i etničke teme*, 23(1): 7-32.

4 Ager, A. i Strang, A. (2008). Understanding Integration: A Conceptual Framework. *Journal of Refugee Studies*, 21(2): 166-191.

Ager, A. i Strang, A. (2004). *Indicators of Integration: Final Report*. London: Home Office.

5 Heršak, E. (1998). *Leksikon migracijskoga i etničkoga nazivlja*. Zagreb: Institut za migracije i narodnosti i Školska knjiga.

iz njega proizlaze. Osim Zakonom zagarantiranih prava, autorica navodi pravo na prevoditelja koje uopće nije adresirano te pravo na psihološku pomoć. S obzirom na to da se radi o osjetljivoj skupini ljudi, koja status azilanta ili supsidijarnu zaštitu dobiva zbog nekog životno ugrožavajućeg razloga, ostaje nejasno zbog čega ti ljudi nemaju pravo na psihološku pomoć.

Zaključno, iz studije slijedi kako je svaka-ko potrebna konkretnija inicijativa države i društva primatelja da osigura što efikasniju integraciju. Hrvatski azilanti, koji formalno-pravno uživaju jednaka prava kao i drugi građani, u stvarnosti neka od tih prava ne mogu ostvariti zbog institucionalnih prepreka, za koje je kriv izostanak fokusiranih integracijskih politika koje bi unaprijedile i pojednostavile komunikaciju između državnih tijela, nedržavnih tijela i samih azilanata. Autorica u studiji pokazuje obje strane integracijskog procesa, ističući najčešće zamke za uspješnu integraciju. „Gusti opis“ iskustava azilanata prilikom integracije u Hrvatsku vrlo jasno pokazuje gdje je država zakazala. Autorica u *Zaključku* navodi, obazirući se na prethodno spomenute teorijske koncepte integracije, kako je „svako identificirano područje integracije u Hrvatskoj pokazalo nedostatke u sustavu provedbe i u konačnici loše utjecalo na život azilanata u Hrvatskoj, stavljajući ih u poziciju marginalizacije i siromaštva“ (str. 197). Od dimenzija integracije najviše je „uspjeha“ polučila interakcijska dimenzija jer su kazivačima pomagali društveni mostovi s lokalnim stanovništvom. Pomoć prijatelja i poznanika bila je osnovni razlog zatvaranja egzistencijalne dimenzije integracije (učenja jezika, pronalaska posla, pronalaska stana i dr.). Zbog toga autorica smatra

kako se može govoriti i o hijerarhiji pojedinih dimenzija integracije.

Pred budućim je čitateljima knjiga koja će temeljito promijeniti percepciju integracijskih procesa i njihove provedbe u Hrvatskoj. Zbog toga je ovo bitno štivo za svakog tko se bavi ovom tematikom, ali i za onoga tko želi dobiti dublji uvid u zbivanja koja su u jednom razdoblju predstavljala užarenu, svakodnevnu temu javno-političkog diskursa u zemlji, dok je ona danas puno manje popularna pa je, primjerice, sasvim „normalno“ da se Stalno povjerenstvo za provedbu integracije stranaca u hrvatsko društvo ne sastane od 2017. do 2019. godine.

Andrej Ivan Nuredinović

**MEĐUNARODNI SIMPOZIJ
„DRUŠTVO ZDRAVLJA I BOLESTI“
Klub studenata sociologije
„Diskrepancija“, Filozofski fakultet,
Sveučilište u Zagrebu
Zagreb, 10. - 12. ožujka 2021.**

Klub studenata sociologije „Diskrepancija“ je od 10. do 12. ožujka 2021. godine, putem ZOOM videokonferencije i Facebook Live prijenosa, održao međunarodni simpozij na temu zdravlja i bolesti iz sociološke i srodnih društvenih znanstvenih i stručnih perspektiva. Simpozij su organizirali studenti volonteri Sekcije za simpozij, a događaj se počeo planirati još krajem 2019. godine, no održavanje zakazano za termine od 1. do 3. travnja 2020. godine bilo je spriječeno nastupanjem mjera protiv širenja pandemije koronavirusa. Prijelaz na nove uvjete rada, manjak ko-